

Lähetettävä:
Lähetetty: sunnuntai 16. kesäkuuta 2024 14.52
Vastaanottaja: ELY Kirjaamo Kainuu
Aihe: Lausunto KAIELY/369/2024

LAUSUNTO KOSKIEN KAIELY/369/2024 Elementis Mineralsin YVA -ohjelma

Katsomme, että Elementis Mineralsin YVA-arviointiohjelma tulee keskeyttää sen yhteydessä esitettyjen keskeneräisten ja puutteellisten tietojen vuoksi. Ennen uudelleen kuuluttamista tulee selvittää todelliset ja realistiset mahdollisuudet toiminnan jatkamiselle.

Haluamme tässä yhteydessä ilmaista kuitenkin tyytyväisyytemme suunnittelijoiden rehellisyyteen YVA-prosessissa. Yleisölle avoimessa esittelytilaisuudessa he myönsivät avoimesti, että historiallista kuormitusta tai veden virtauksia ja optimaalista purkupaikkaa ei oltu vielä edes tutkittu. Mitä ilmeisimmin on tehty vain kaivoksen kannalta edullisin ja taloudellisin esitys piirtämällä reitti suorinta tietä lähimpään joenpohjaan. Tämä asettaa koko YVA-prosessin outoon valoon.

Elementis Minerals ja sen edeltäjät ovat vuosia johtaneet kaivoksen puhdistamattomat kaivosvedet vanhaan kaivosmonttuun. Tätä ennen nämä jätevedet on johdettu suoraan ympäristöön. Kaivoksen toiminta on varmasti saatu näin tuottavammaksi, ympäristön kustannuksella. Korkein oikeus on nimennyt Terrafamen putken viemäriputkeksi. Tätä nimitystä tulisi käyttää sekä siitä, että nyt esitetystä Elementis Mineralsin suunnittelemasta putkesta.

Jätevesien hallinnan ja laillisuuden näkökulmasta nykytilanne on kestävä.

Noin 60 vuoden ajan toiminut kaivos on jättänyt jälkensä alueen luontoon. Koerikastukset alkoivat kaivoksella jo 1960-luvun alussa. Alussa toiminnalla ei ollut minkäänlaisia päästörajoitteita. Nikkelin tullessa kaivoksen tuotteeksi luvat vaadittiin. Päästörajat olivat tuolloin kuitenkin väljät ja silti nekin vielä ylitettiin reilusti erityisesti arseenin ja nikkelin osalta.

Louhittava kiviaines sisältää merkittävän määrän mm. arseenia. Arseeni on syöpää aiheuttava aine, jota kaivostoiminnan seurauksena Jormaslahden ja yleisemminkin Nuasjärven pohjasedimentissä on jo entuudestaan paljon.

Edellisessä kaivosluvassa on todettu, että sedimenttiin on kerääntynyt merkittäviä määriä raskasmetalleja, mineraaleja sekä muita haitallisia aineita.

Edellisen lupaprosessin aikana GTK selvitti sedimentin koostumusta. Koko Jormaslahden alue on pohjaltaan saastunut. Pahin tilanne on Lahnasjoessa, jokisuussa, Mainuanniemen edessä ja Oravikon ja ryveikön alueella.

On aivan ilmeistä, että Elementis Mineralsin viime vuosien lähes viiden miljoonan kilon vuosipäästöt (vuosina 2022-2023, 4462-4695 tonnia/vuosi) eivät sovi Nuasjärven altaaseen. Vesistöä kuormittavat merkittävästi myös Terrafamen kaivoksen päästöt. Näiden yhteisvaikutukset Elementis Mineralsin päästöjen kanssa tulee selvittää kattavasti ja huomioida suunnitelmissa. Eri toimijoiden päästörajoja tulee ehdottomasti tarkastella myös kokonaisuutena.

Helsingin yliopisto tekee parhaillaan alueella laajaa vesitutkimusta, joka tuonee lisää tietoa vesistön todellisesta tilasta. Tutkimuksen valmistuttua siinä paljastuvat asiat tulee jatkossa myös huomioida kaivosten lupia arvioitaessa.

Pohjaan kertyneet ainekset eivät pääse tällä hetkellä sekoittumaan sedimentistä vesistöön niin kauan, kuin alueen vesistö pohjaa ei häiritä esim. kaivutöillä tai ilmastomuutoksen vaikutukset eivät muuta veden kiertoa. Sedimentin ja veden raskasmetalleilla ja muilla myrkyillä on kuitenkin merkittäviä vaikutuksia vesiekosysteemiin ja esim. havaittuun pohjaeliöiden katoon. Huomionarvoista on, että Jormaslahden kaloja ei suositeltu edellisen lupahakemuksen tiedoissa syötäväksi. On mahdotonta edes kuvitella millaisen saastevyöryn kaivoksen viemäriputken kaivaminen missä tahansa Jormaslahden alueella aiheuttaisi. Saasteet jylläisivät aaltojen ja virtauksien mukana kaikkiin alueen rantoihin ja järvelle pitkälle tulevaisuuteen.

Kaikki kaivosvedet pitää lähtökohtaisesti puhdistaa tehdasalueella. On huomionarvoista, että toisaalla esimerkiksi viimeaikaisissa akkutehdashankkeissa on sulfiittipäästöjen vuoksi lupia hylätty, vaikka päästölupia on haettu sisävesien sijaan mereen. Myös Kuopion sellutehtaan lupa hylättiin myös sulfiittipäästöjen vuoksi. Saksalaisilla on olemassa oleva BAT -tekniikka kiteyttää sulfiitti, jolloin sitä ei tarvitse päästää vesistöön. Myös ranskalaisissa kaivoksissa on uutta teknologia käytössä.

Mikäli viemäriputkea edes kuviteltaisiin asetettavaksi Nuasjärveen, tulisi sen suu sijoittaa ison vesivirtaaman kohtaan Kajaanin Petäisenniskassa. Putken suulle on esitetty jonkilaista diffusoria (ritilä), joka tuskin ratkaisee siitä aiheutuvaa ympäristökuormitusta.

Viemäriputken järveen laskeutumispaikan tulisi on sellainen, että viemäri pääsisi rantakivet ruoppaamalla suoraan vähintään kolmeen metriin. Lahnasjoki on lähes virtaamaton ja syväälle roudassa talvella paitsi tehtaan suurilla päästöillä, kuten viime talvena. Jormasjoen virtaama on vuolas ainoastaan toukokuussa. Näistä syistä Lahnasjokeen ei tule johtaa yhtään lisäkuormitusta. Koko Jormaslahden alue on matalaa savimaata ja pohjasedimentti on täynnä vuosikymmenten aikana kertyneitä myrkyjä. Alueen sulfiittisaven ja mustaliuskeen joutuessa kosketukseen ilman kanssa tuottaisi laajalti hallitsematonta happamuutta. Lisäksi rikkihapon muodostuminen luottaisi sedimentistä ja kallioperästä mm. alumiinia, rautaa ja raskasmetalleja.

Putken ympärille maastoon kuvailtu 26 m leveä putkikäytävä aiheuttaisi merkittävän maisemahaitan. Ympäristön meluhaitat kaivosalueelta ja tehtaalta lisääntyisivät tällaisen uuden kulkeutumisväylän kautta. Tehtaan ympäristössä, myös Elementis Mineralsin omistamilla mailla on tehty merkittäviä harvennushakkuita, joiden vuoksi melu pääsee leviämään aiempaa laajemmalle. Jatkossa melumittaukset tulee tehdä säännöllisesti, ja huolehtia, ettei niitä osuteta huoltoseisokkien yhteyteen.

Unijoen ja Lahnasjoen viereen suunnitelluilla jäteallasrakennelmilla myrkyjen joutuminen jokiin olisi todennäköistä. Unijoen uoman paikan muuttaminen taas uudelleen altaan rakentamisen vuoksi aiheuttaisi uudestaan hallitsemattomia päästöjä ympäristöön. Myös jokien suvantopaikkojen pohjasedimenteissä on vuosikymmenten kertymät myrkyjä ja saasteita.

Pohjavesi tehdasalueella sisältää jo nyt mm. nikkeliä, arseenia ja sulfiaattia eli samoja suoloja kuin tehtaan päästöt muuhun ympäristöön. Pohjaveden saastuttamiselle tulee asettaa ehdoton kieltö.

Lahnaslammen entistä louhosallasta ruvettiin täyttämään vedellä ennen lupaa ja kaivoksessa olleet kallioruhteet jäivät korjaamatta. Korjaamista vaadittiin ympäristöluvassa. Valittavaa on se, että ruhteiden ja Papinlammen kautta tulevien myrkyjen ja mineraalien vuoksi pohjavesien mittaustulokset ovat huolestuttavia.

Papinlammen allas muodostaa suuren ympäristöriskin ja riskiä ei saa lisätä korottamalla altaan reunoja entisestään. Kova paine on jo lisännyt hallitsemattomien suotovesien määrää, joista vain osa pumpataan takaisin altaisiin. Kaivos luottaa aivan liikaa alapuoleisen kosteikon puhdistavaan voimaan. Suunnitellun uuden altaan alla on merkittäviä vedenvirtauksia, jotka lisäävät altaaseen liittyviä riskejä pohjavedelle ja ympäristölle.

Alueen sivukivialueet näkyvät nykyisin kauas järvelle ja Vuokatin vaaralle. Sivukivialueiden levittäminen laajemmalle ei olisi aivan niin paha asia kuin penkköjen korotus nykyisestä. Sivukivialueiden kautta ympäristöön valuvien saastuneiden sadevesien hoitaminen vaatii

puhdistamiskapasiteetin kasvattamista. Ahtaat kulkuväylät vesille aiheuttavat suuren riskin erityisesti vuosittain vaihtuvien sademäärien vuoksi. Sivukivialueet ja jätevesialtaat on sijoitettu liian lähelle alueen luontaisia vesiuomia.

Jormaslahden ja koko Nuasjärven vesi haisee ajoittain rikille. Jormasjoen varsi ja Jormaslahti ovat rehevöitynyt erittäin haitallisesti viimeisten vuosien aikana.

YVA-prosessissa esitetyistä vaihtoehdoista ainoa ympäristön kannalta kestävä vaihtoehto on tehtaan sulkemisprosessin aloittaminen.

Vaihtoehdon kokonaan sulkemiselle voisi tuoda talkkiraaka-aineen hankkiminen Kainuusta Suomussalmelta, missä raaka-aineessa ei ole Sotkamon raaka-aineelle tyypillisiä nikkeli, arseeni tai fosfaattiongelmia.

[REDACTED]

[REDACTED]